SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2026-09-24

Ärendenummer:
NV-25-058311

Nationell samordning för avloppsfrågor

Redovisning av Naturvårdsverkets regeringsuppdrag

BESÖK: STOCKHOLM – VIRKESVÄGEN 2
ÖSTERSUND – FORSKARENS VÄG 5, HUS UB
POST: 106 48 STOCKHOLM
TEL: 010-698 10 00
E-POST: REGISTRATOR@NATURVARDSVERKET.SE
INTERNET: WWW.NATURVARDSVERKET.SE

Innehåll

SAMMANFATTNING		**3**
1.	**UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE**	**5**
1.1	**Uppdrag om nationell samordning för avloppsfrågor**	**5**
1.2	**Bakgrund till uppdraget**	**5**
1.3	**Genomförande**	**9**
2.	**SAMORDNINGSBEHOV I AVLOPPSFRÅGOR**	**11**
2.1	**Avloppshantering**	**13**
2.2	**Återanvändning av avloppsvatten och andra resurser från avloppshantering**	**16**
2.3	**Avloppsberedskap**	**17**
2.4	**Berörda myndigheter och aktörer**	**19**
3.	**FÖRSLAG TILL REGERINGEN**	**20**
3.1	**En nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor**	**20**
3.2	**Tänkbara former för samordningen**	**22**
3.3	**Hinder för samordningen**	**24**
KÄLLFÖRTECKNING		**25**
BILAGA 1		**26**

Sammanfattning

Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2026 fått i uppdrag att vidta åtgärder för att förbättra samordningen kring avloppsfrågor. I uppdraget ingår att, i samråd med berörda myndigheter och aktörer, ta fram förslag för hur samordningen för avloppsfrågor på nationell nivå ska förbättras. Förslaget ska möjliggöra samordning med den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten och utgöra en del för att stärka det civila försvaret inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

För att på ett effektivt sätt möjliggöra det regeringen eftersträvar med uppdraget föreslår Naturvårdsverket att vi, tillsammans med Livsmedelsverket, ges i uppdrag att upprätta och leda en samordningsgrupp för såväl dricksvatten- som avloppsfrågor, inklusive återanvändning av resurser från avloppshantering. Uppdraget inkluderar att föreslå nödvändiga författningsförslag som möjliggör bildandet av samordningsgruppen. Förslaget möjliggör en nationell samordningsgrupp som verkar för en trygg och säker dricksvattenförsörjning och för långsiktigt hållbar avloppshantering, inklusive återanvändning av resurser från avloppshantering.

Förslaget berör Livsmedelsverket och Naturvårdsverket samt flera andra myndigheter och aktörer.

En gemensam samordningsgrupp innebär att statens och berörda myndigheters och aktörers resurser används effektivare än om ytterligare en samordningsgrupp för avloppsfrågor skulle bildas vid sidan av den befintliga samordningsgruppen för dricksvatten.

Förslaget har arbetats fram av Naturvårdsverket i nära dialog med den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten genom Livsmedelsverket, och i samverkan med andra identifierade berörda myndigheter och aktörer. Samordningsstrukturen behöver utformas med tillräcklig flexibilitet för att ytterligare aktörer, som framöver bedöms vara relevanta, ska kunna delta.

Förslaget möjliggör gemensamma, brett förankrade, tids- och resurssatta åtgärdsförslag till regeringen, om hur dricksvatten- och avloppsfrågor på nationell nivå kan förbättras.

Här beskrivs tänkbara former för en samordningsgrupp, framtaget i samverkan mellan Naturvårdsverket och berörda myndigheter.

En gemensam samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor träffar, med få undantag, samma myndigheter och aktörer som redan idag samverkar inom Livsmedelverkets befintliga samordningsgrupp för dricksvatten. Naturvårdsverket föreslår samordning med ytterligare ett antal myndigheter och aktörer utifrån behovet att samordna avloppsfrågor och frågor som handlar om att återanvända resurser från avloppshantering. Samordningsgruppen består av myndighetschefer eller av myndighetschefen utvald representant. Vi föreslår att samordningsgruppen förses med ett gemensamt kansli (se avsnitt 3.2.2) med stödjande funktioner.

En beredskapsexpert eller handläggare från Livsmedelsverket respektive Naturvårdsverket föreslås ingå i samordningsgruppens kansli för att överbrygga samordningsgruppens arbete och myndigheternas arbete för att stärka det civila försvaret. Det inkluderar arbetet inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten, där även avloppsfrågor behandlas, samt beredskapsfrågor inom ordinarie linjearbete.

Vi bedömer att en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor underlättar arbetet med att förbättra samordningen kring avloppsfrågor, inklusive dagvatten, klimatanpassning och beredskap. Den ger även förutsättningar för att hantera behov som lyfts i Riksrevisionens granskningsrapport (RiR 2025:2) och inom statliga utredningar som Va-beredskapsutredningen (SOU 2024:82) och Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34).

Det har inte identifierats några hinder för föreslagen samordningsgrupp för dricksvattenförsörjning och avlopp under arbetet med regeringsuppdraget.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 30 september 2026.

1. Uppdrag och genomförande

1.1 Uppdrag om nationell samordning för avloppsfrågor

Uppdraget gavs till Naturvårdsverket i myndighetens regleringsbrev för 2026[1]. I uppdraget ingår att, i samråd med berörda myndigheter och aktörer, ta fram förslag för hur samordningen för avloppsfrågor på nationell nivå ska förbättras. Det övergripande syftet med uppdraget är att förbättra samordningen av arbetet kring avloppsfrågor, inklusive dagvatten, klimatanpassning och beredskap, för en trygg och säker avloppshantering. Förslaget inkluderar former för samordning, syfte och avgränsning samt vilka andra myndigheter och aktörer som bör ingå samt en beskrivning av eventuella hinder för samordning. Möjligheter att samordna arbetet med den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten ska beaktas. Arbetet ska också utgöra en del för att stärka det civila försvaret inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Resultatet förväntas ge förutsättningar för att besvara behov som lyfts i Riksrevisionens granskningsrapport, Tillgången till kommunalt vatten och avlopp[2], i Ökad va-beredskap[3] och i Vägar till hållbara vattentjänster[4].

1.2 Bakgrund till uppdraget

Avloppssektorn står inför stora utmaningar på grund av åldrande anläggningar, omfattande underhålls-, förnyelse- och investeringsbehov, parallellt med skärpta miljökrav. Klimatförändringar innebär ökat behov av anläggningsskydd samtidigt som branschen arbetar för att bidra i omställningen genom energieffektivisering och återvinning av resurser från avloppssystemet.

Ansvarsfördelning och lagstiftning upplevs som otydlig idag. Otydligheterna innebär ett stort behov av stöd och vägledning från statliga myndigheter.

Flera statliga utredningar understryker behovet av ökad myndighetssamverkan kring vatten- och avloppsfrågor.[5] Att tillräcklig styrning från regeringen, liksom

---

[1] Regleringsbrev för budgetåret 2026 avseende Naturvårdsverket

[2] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

[3] SOU 2024:82 Ökad va-beredskap

[4] SOU 2018:34 Vägar till hållbara vattentjänster

[5] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2),

samordnad vägledning från centrala myndigheter saknas inom det samhällsviktiga va-området lyfts exempelvis i Riksrevisionens granskning Tillgången till kommunalt vatten och avlopp.[6]

Vägledningsansvaret för avloppsfrågor är uppdelat mellan flera myndigheter. Utan samverkan finns exempelvis risk för att regelverk tolkas olika med motstridiga budskap och otydlig vägledning som följd. För att säkerställa ett effektivt stöd behövs en ökad samordning mellan berörda myndigheter och andra aktörer.

Glapp mellan olika regelverk i kombination med behov av myndighetssamverkan och vägledning, kompetensbehov inom branschen och investeringsbehov innebär stora utmaningar för Sveriges kommuner. I vissa frågor saknas dessutom ett tydligt utpekat ansvar, vilket ytterligare försvårar arbetet. Otillräcklig vägledning till kommunerna leder till en mindre effektiv tillsyn.

1.2.1 Relevanta utredningar inom regeringsuppdraget

Riksrevisionens granskning av statens insatser för allmänna vattentjänster

Riksrevisionen har granskat statens insatser för allmänna vattentjänster. Granskningsrapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp innehåller slutsatser och rekommendationer som avser regeringen, länsstyrelserna samt Havs- och vattenmyndigheten.[7]

Rapporten pekar på brister i statens styrning, att ansvarsfördelningen inom staten uppfattas som otydlig, att ansvaret mellan myndigheter är spretigt och att samordningen brister. Rapporten konstaterar att kommunerna behöver ett samlat och tydligt stöd och understryker behov av fördjupad samverkan mellan berörda myndigheter. Riksrevisionen uttrycker även att staten gör för lite för att säkerställa att de kommunala dricksvatten- och avloppsanläggningarna sköts och underhålls i tillräcklig omfattning.

Allmänna vattentjänster involverar myndigheter inom såväl livsmedels-, miljö- och samhällsplaneringsområdet vilket förutsätter samverkan. Myndigheters ansvar att samverka med andra myndigheter i den utsträckning det behövs för att ge god service följer av 6 § förvaltningslagen (2017:900). Genom samverkan kan förslag från tidigare utredningar genomföras och ansvarsfördelningen mellan statliga

---

SOU 2024:82 Ökad va-beredskap,
SOU 2018:34 Vägar till hållbara vattentjänster,
SOU 2016:32 En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag, Del 1,
SOU 2021:81 En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet,
SOU 2023:72 En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande

[6] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

[7] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

aktörer kan tydliggöras. Bättre samordning mellan statliga aktörer ger förutsättningar för effektivare insatser i landets kommuner. Utan någon mer formaliserad myndighetssamverkan är det många gånger svårt att uppnå den myndighetssamverkan som krävs, även om viljan att samverka i hög grad finns.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen i sin rapport, att ge berörda myndigheter i uppdrag att utveckla och fördjupa sin samverkan i frågor som rör allmänna vattentjänster och lagen om allmänna vattentjänster (2006:412).

Regeringens svarsskrivelse till Riksrevisionens rapport

I regeringens skrivelse till riksdagen (Skr. 2024/25:173), angående Riksrevisionens rapport, framkommer att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens problembeskrivning av att en högre grad av samordning mellan myndigheter krävs. Regeringen instämmer även i att statens styrning och insatser är otydligt fördelade mellan olika myndigheter och att samverkan mellan berörda myndigheter i frågor relaterat till avlopp kan behöva formaliseras.

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen tillsattes för att analysera hur Sveriges vatten- och avloppsförsörjning kan säkerställas under höjd beredskap, kris eller krig. Utredningen avsåg även att inkludera frågorna i ett förändrat klimat. I uppdraget ingick att se över regelverk, ansvarsfördelning och styrning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust leverans av vattentjänster.

Utredningen konstaterar att de allmänna vattentjänsterna i grunden fungerar väl, samtidigt som strukturella utmaningar finns. Exempel på sådana utmaningar är eftersatt underhåll, stora investeringbehov, bristande finansiering, kompetensbrist och ökad risk förskyfall, översvämningar och torka, på grund av ett förändrat klimat.[8] Detta parallellt med otydlig statlig styrning och otillräcklig samordningen mellan statliga myndigheter, och ett säkerhetsläge med ökat fokus på beredskap, kris och krig.

Va-beredskapsutredningen betonar att samverkan är nödvändig, särskilt mellan kommuner och i relation till staten. Här föreslås ökat stöd för samverkan över kommungränser och för beredskapsplanering i samråd med länsstyrelser. Organiserad samverkan för robusta dricksvattenförsörjning och avloppssystem krävs såväl i fredstid som vid höjd beredskap, i kris eller krig. Utredningen understryker att samordning inom Regeringskansliet liksom samordning på myndighetsnivå behöver utvecklas.

Va-beredskapsutredningen lyfter samverkan och samordning som en av de viktigaste förutsättningarna för att stärka va-sektorns förmåga. Här kan statliga myndigheter stödja med kompetensförsörjning, vägledning om drift och underhåll, beredskapsplanering, reservlösningar och kring investeringar i va-infrastruktur.

---

[8] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

Vägar till hållbara vattentjänster

Utredningen Vägar till hållbara vattentjänster syftar huvudsakligen till att se över hur Sverige kan säkerställa långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar.[9] Den ser över kommunens skyldighet att ordna vattentjänster enligt 6 § lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) och frågor om små avlopp. Utredningen visar att statliga myndigheter behöver samordna sitt arbete bättre för att kommunerna ska få tydligare och mer enhetligt stöd i frågor om dricksvattenförsörjning och avlopp. Ansvar, roller och vägledning är splittrade mellan flera myndigheter, vilket riskerar olika tolkningar och ojämn tillsyn i landet enligt rapporten.

Här föreslås en ökad och formaliserad samverkan, att en myndighetsgemensam plattform etableras, med Naturvårdsverket som koordinator för strategisk samverkan kring hållbara vattentjänster. Rapporten visar på samordningsmöjligheter som stärkt kunskapsutbyte mellan myndigheter och länsstyrelser, liksom behov av nationellt likvärdig tillsyn. Utredningen pekar på behovet av bättre samordning mellan fysisk planering, miljötillsyn och vattenförsörjningsfrågor för att undvika motstridiga beslut. Kommunerna behöver enligt utredningen få bättre vägledning från vägledande myndigheter om långsiktig va-planering, klimatanpassning, dagvatten och små avlopp.

Länsstyrelsernas roll beskrivs som viktig i samordningen mellan stat och kommun, särskilt när det gäller regional tillsyn och prioritering av va-utbyggnad. Ett övergripande mål med ökad samordning är att göra det enklare för fastighetsägare och kommuner att välja hållbara och säkra va-lösningar utifrån lokala förutsättningar.

Att lagstiftning på området berör både miljö, hälsa och samhällsplanering och att övergången mellan äldre till nuvarande regelverk med tiden lett till glapp och otydligheter i regelverk understryks. En mer samordnad statlig organisering kan bidra med att samordnad vägledning, samsyn, gränsöverskridande frågor som exempelvis dagvattenfrågan.

1.2.2 Nationell samordning av dricksvattenfrågor

Livsmedelsverket arbetar för en hållbar och säker livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Sedan 2020 har myndigheten i uppgift att leda en nationell samordningsgrupp som verkar för en trygg och säker dricksvattenförsörjning.[10]

Livsmedelsverket ska årligen rapportera resultat och effekter av samordningsgruppens arbete under föregående år. Återrapporteringen ska även innehålla en beskrivning av vilka behov av åtgärder och insatser som har identifierats inför nästkommande år .[11]

---

[9] SOU 2018:34 Vägar till hållbara vattentjänster

[10] 29 a § livsmedelsförordningen (2006:813)

[11] Exempel på återrapportering: nationell-dricksvattensamordning---rapport-2025.pdf

Kostnadsdrivande förslag som redovisas till regeringen återspeglas i budgetunderlag från den myndighet/de myndigheter som initierat förslaget och som föreslås ansvara för ett kommande regeringsuppdrag.

I aktuellt regeringsuppdrag till Naturvårdsverket ska möjligheter beaktas att samordna förbättringsarbete kring avloppsfrågor med den Nationella samordningsgruppen för dricksvattenförsörjning.

1.3 Genomförande

Regeringsuppdraget har genomförts i uppdragsform inom Naturvårdsverket.

I ett inledande skede undersöktes möjligheten att föreslå en nationell samordningsgrupp för avloppsfrågor, motsvarande den befintliga samordningsgruppen för dricksvatten.

Vid den Nationella samordningsgruppen för dricksvattens vårmöte i mars 2026 föreslog samordningsgruppen att Naturvårdsverket skulle undersöka förutsättningarna för en gemensam samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor. Detta för att undvika parallella grupper med i stort sett samma myndigheter och aktörer inom två områden med stort samordningsbehov.

Naturvårdsverket delar bedömningen att dricksvatten- och avloppsfrågor är nära sammankopplade och att en gemensam samordning kan ge tydliga fördelar ur ett systemperspektiv. Beslut som fattas inom avloppsområdet påverkar ofta förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen, och omvänt. Arbetet inriktades därför på att undersöka förutsättningarna för en gemensam samordningsgrupp.

Genom interna och externa möten och workshops har samordningsbehov inom avloppsområdet fångats upp. Vi har undersökt eventuella hinder för förslaget om en samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor. Regelbundna dialogmöten har hållits mellan Naturvårdsverket och Livsmedelsverket för att säkerställa att förslaget är ändamålsenligt och genomförbart ur båda myndigheternas perspektiv. Särskilda dialoger har förts med berörda andra myndigheter och aktörer (se avsnitt 2.4).

Genom hela uppdraget har det varit en god samverkan med Livsmedelsverket som har varit positiva till förslaget och behjälpliga i Naturvårdsverkets arbete med regeringsuppdraget. Nära dialoger har förts med Livsmedelsverket vad gäller arbetet kring tänkbara former för en gemensam samordningsgrupp och vi bedömer därför inte att det finns en risk för minskat engagemang i dricksvattenfrågor om samordningen breddas till att även omfatta avloppsfrågor. Förslag om en gemensam samordningsgrupp har under arbetet med regeringsuppdraget behandlats vid möten mellan myndigheternas generaldirektörer.

Naturvårdsverket bedömer att en samordningsgrupp i stället för två separata är det bästa formatet för effektiv samordning av avloppsfrågor.

En gemensam samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor, i stället för två separata, innebär dock en direkt påverkan på Livsmedelsverkets befintliga uppdrag.[12] För att gå vidare med och genomföra förslaget krävs samordning såväl mellan de två myndigheterna som mellan myndigheternas respektive departement.

Redovisningen har beslutats av Naturvårdsverkets generaldirektör Johan Kuylenstierna den 24 september 2026.

1.3.1 Avgränsning

Vid framtagande av förslaget har Naturvårdsverket haft särskilt fokus på samverkansbehov för förbättringsmöjligheter inom avloppsområdet som regeringsuppdraget omfattar. Därtill har vi lagt stor vikt vid samordningsformer för hantering av dricksvatten- och avloppsfrågor som bedöms effektiva och genomförbara ur såväl Livsmedelsverkets, den nationella samordningsgruppen för dricksvatten, andra berörda myndigheter och aktörer samt ur Naturvårdsverkets perspektiv.

Naturvårdsverket lämnar inte något författningsförslag om hur ett uppdrag om bildandet en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsområdet skulle kunna ges till Livsmedelsverket och Naturvårdsverket. Skälet är att ett sådant förslag skulle innebära förändringar i Livsmedelsverkets befintliga uppdrag enligt 29 a och b §§ livsmedelsförordningen (2006:813). De närmare formerna för en framtida utökad samordningsgrupp behöver därför först utvecklas gemensamt av Livsmedelsverket och Naturvårdsverket, i samverkan med berörda myndigheter och aktörer, inom ramen för ett sådant uppdrag.

Naturvårdsverket föreslår i stället ett kompletterande regeringsuppdrag där Livsmedelsverket och Naturvårdsverket gemensamt får i uppdrag att upprätta och leda en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor, inklusive återanvändning av resurser från avloppshantering. I de fall myndigheterna bedömer att det behövs författningsändringar, ska sådana förslag inom ramen för uppdraget lämnas till Regeringskansliet.

[12] 29 a § livsmedelsförordningen (2006:813)

2. Samordningsbehov i avloppsfrågor

Naturvårdsverket delar regeringens uppfattning om att det finns behov av att förbättra samordningen kring avloppsfrågor på nationell nivå och att behovet även omfattar arbetet för att stärka det civila försvaret inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Vi ser också nyttan av att samordna avloppsfrågor med frågor som idag hanteras inom den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.

Avloppshantering, liksom dricksvattenförsörjning, omfattar frågor som berör flera myndigheters och andra aktörers ansvarsområden. Däribland miljöskydd, vattenförvaltning, samhällsplanering, hälsoskydd, klimatanpassning och beredskap.

Genom samordningen kan myndigheter och aktörer möta aktuella och framtida behov.

Riksrevisionen lyfter behov av att förtydliga ansvarsfördelning och roller mellan statliga aktörer. De visar också på behovet av att förslag som presenterats i olika statliga utredningar prioriteras och genomförs i samverkan mellan berörda myndigheter.

Va-beredskapsutredningen tar exempelvis upp följande samordningsbehov:

- Förbättrad samordning inom Regeringskansliet, mellan myndigheter och mellan stat och kommun.
- Stöd till länsstyrelserna i samordningen mellan stat och kommun samt vid prioritering av va-utbyggnad.
- Stöd för samverkan över kommungränser samt för robusta va-system i fredstid, vid höjd beredskap, kris och krig.
- Vägledning om drift, underhåll, investeringar i va-infrastruktur.
- Vägledning om beredskapsplanering, inklusive reservlösningar.

Utredningen Vägar till hållbara vattentjänster beskriver behov av:

- Stöd för långsiktig va-planering inklusive klimatanpassning och små avlopp.
- Bättre samordning mellan fysisk planering, miljötillsyn och vattenförsörjningsfrågor för att undvika motstridiga beslut.
- Samsyn kring lagtolkningar för att säkerställa en nationellt likvärdig tillsyn, samsyn och samordnad vägledning mellan vägledande myndigheter.
- Vägledning kring allmänna vattentjänster och lagen om allmänna vattentjänster (2006:412).
- Kompetensförsörjning och kunskapsutbyte mellan myndigheter, länsstyrelser och andra berörda aktörer.

Inom arbetet med regeringsuppdraget har en workshop om samordningsbehov och om eventuella hinder för samordning genomförts med berörda myndigheter och aktörer (se avsnitt 2.4). Det i syfte att gemensamt identifiera ytterligare samordningsbehov.

Följande samordningsbehov har beskrivits av samverkande myndigheter och aktörer under arbetet med regeringsuppdraget:

- Kunskapsutbyte mellan myndigheter kan effektiviseras för myndighetsgemensamma kunskapsunderlag. Idag omvärldsbevakar flera olika myndigheter samma frågor, utan att samordnat bedöma behovet av åtgärder utifrån den kunskap som inhämtas. PFAS-frågor är ett exempel på fråga som berör alla.
- Erfarenhetsutbyte av både goda som mindre goda erfarenheter bidrar med värdefulla insikter. Det ger stöd i vägval, till utveckling inom olika områden och till effektivisering.
- Samverkan kring tolkning av regelverk ger stöd för myndighetsgemensam eller myndighetssynkroniserad vägledning.
- Datahantering för informationsutbyte. Exempelvis för att stärka miljöövervakning, planering, klimatanpassning, dricksvattenskydd, beredskap, investeringar.
- Samordning för ett proaktivt strategiskt arbete för avloppsfrågor för bättre underbyggda förslag till regeringsuppdrag riktade till en viss eller till flera berörda myndigheter och departement.
- Samordning utifrån den internationella rapporteringens, vattenförvaltningens och havsförvaltningens behov.
- Dagvattenfrågor berör flera sektorer och myndighetsområden, bland annat vattenförvaltning, miljöskydd, va-försörjning, fysisk planering och klimatanpassning. Då ansvaret är fördelat mellan flera myndigheter finns behov av stärkt samordning för effektiv och enhetlig vägledning. Det gäller exempelvis frågor som rör skyfallshantering, översvämningsrisker, klimatanpassning, naturbaserade lösningar och recipientskydd.
- Samordnad riskbedömning inom vattenförvaltningen (MKN) och inom tillrinningsområden för dricksvatten med riskbedömningarna enligt avloppsdirektivet och havsmiljödirektivet. För minskad påverkan från avloppsvatten på dricksvattenresurser (allmän och enskild vattenförsörjning) och på status för vattenmiljön.
- Miljömålsuppföljning av avloppsfrågor inom miljömålet Ingen övergödning.
- Samordning för effektivare energianvändning inom dricksvatten- och avloppsområdet.
- Samordning för ökad resursåterföring på avloppsområdet.

Utöver de generella samordningsbehov som uttryckts har även mer områdesspecifika behov identifierats under dessa möten och workshop (se avsnitt 2.1 – 2.3). Identifierade samordningsbehov har grupperats i tre delområden inom regeringsuppdraget för att bedöma lämpliga former för samordning inom respektive område: *avloppshantering, återanvändning av avloppsvatten och*

resurser från avloppshantering och *avloppsberedskap*. Delområdena beskrivs närmare nedan.

2.1 Avloppshantering

Till avloppshantering räknas avloppsfrågor med samordningsbehov om förebyggande insatser, avledning, fördröjning och rening av avloppsvatten. Det handlar om små avloppsanläggningar, stora allmänna avloppsanläggningar med tillhörande avloppsreningsverk, inklusive avancerad rening av mikroföroreningar och läkemedelsrester. Det handlar om dagvattenhantering, avloppsledningsnät, tillskottsvatten, bräddning och om klimatanpassning och skydd av anläggningar.

Myndigheter med identifierat behov av att samverka inom avloppshanteringsområdet är: Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Energimyndigheten, Kemikalieinspektionen, Myndigheten för civilt försvar, Sveriges geologiska undersökning, Trafikverket, Länsstyrelserna och Vattenmyndigheterna.

Andra berörda aktörer är exempelvis kommuner, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Svenskt Vatten och Avfall Sverige.

Små avloppsanläggningar

Havs- och vattenmyndigheten vägleder och ger stöd till kommuner i frågor om tillsyn och prövning av små avloppsanläggningar för rening av hushållsspillvatten som är dimensionerade för högst upp till 200 pe. Små avloppsanläggningar berör flera myndigheters och aktörers ansvarsområden, bland annat miljöskydd, hälsoskydd, vattenförvaltning, dricksvattenförsörjning, jordbruk, klimatanpassning och resurshushållning. Det innebär att det finns behov av samordning kring exempelvis regeltolkning och utveckling av styrmedel, kunskapsuppbyggnad, miljöuppföljning samt åtgärder för att minska påverkan på vattenmiljön. För att skapa en mer effektiv och enhetlig hantering finns behov av stärkt samverkan mellan berörda myndigheter och andra aktörer.

Samordningen kan bidra till att utveckla gemensamma kunskapsunderlag, samordnad datainsamling, enhetlig vägledning till kommunerna samt ändamålsenliga styrmedel för hållbar avloppshantering och återföring av växtnäringsämnen.

Myndigheterna samverkar i frågor som berör gränsen mellan små avloppsanläggningar där Havs- och vattenmyndigheten har vägledningsansvar, och större avloppsreningsverk (som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 200 pe), där Naturvårdsverket har motsvarande ansvar. För att underlätta denna samordning i finns idag samarbetsavtal mellan de två myndigheterna, som redan idag har ett nära samarbete med varandra. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten samverkar sedan länge även i frågor som rör avfall från små avlopp.

Allmän avloppsanläggning

Hantering av avloppsvatten i allmänna avloppsanläggningar står inför många utmaningar. Exempel på det är åldrande infrastruktur, behov av reinvesteringar, skärpta miljökrav särskilt kring mikroföroreningar och klimatförändringar med ökade flöden på grund av skyfall. Behovet av att minska tillskottsvatten är stort för att minska risk för hydraulisk bräddning på ledningsnät och vid avloppsreningsverk, till skydd för människors hälsa och för miljön. Behovet av att minska tillskottsvatten handlar inte minst om att maximalt nyttja anläggningar till det de är avsedda och dimensionerade för.

För genomförande av det reviderade avloppsdirektivet finns ett omfattande behov av samverkan i avloppsfrågor mellan statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner och branschaktörer .[13] Direktivet innebär nya krav på bland annat avancerad rening, mikroföroreningar, dagvattenhantering, energineutralitet, övervakning och producentansvar.

Dagvatten

Dagvattenfrågan är en fråga med stort samordningsbehov, där flera myndigheter har ansvar för olika delar av det komplexa dagvattenområdet, från att dagvattnet uppstår i samband med nederbörd eller is- och snösmältning, till att det når ett grundvatten eller en ytvattenrecipient. Dagvattenfrågan har under senare tid blivit en allt större utmaning för kommunerna, för va-huvudmän och för kommunens stadsbyggnad. Det mot bakgrund av ökade krav på kvalitén på det vatten som når recipienten och på grund av pågående klimatförändringar med förändrade nederbördsmönster.

Det finns samordningsbehov kring frågor som ansvar för planering, finansiering, drift och underhåll av dagvattenanläggningar, och i frågor som klimatanpassning, samhällsplanering, krisberedskap, hantering av snöupplag och vattenfrågor. Det finns samordningsbehov av att motverka uppkomst av volymer vatten med behov av avledning, och kring frågor som rådighet över mark för ytkrävande anläggningar för hantering av kvalitet och flöde hos det dagvatten som uppstår. Det krävs samverkan inom, och mellan kommuner inom avrinningsområden.

Samtidigt som det ställs långtgående krav på dagvattenhanteringen är den lagstiftning som reglerar området inte tillräckligt tydlig. Oklara rättsliga förutsättningarna skapar osäkerhet hos berörda aktörer, vilket riskerar att fördröja omställningen till en långsiktigt hållbar dagvattenhantering. Det finns även en risk för suboptimering om åtgärder genomförs utan tillräcklig hänsyn till kostnadseffektivitet och lokala förutsättningar. Detta är särskilt tydligt i större städer, samtidigt som dagvattenhanteringen på många mindre orter fortfarande är otillräckligt utvecklad.

[13] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/3019 av den 27 november 2024 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse

Myndighetsgemensam vägledning på dagvattenområdet finns men behöver fortsatt utvecklas till stöd för effektiva åtgärder.

Klimatanpassning

Klimatanpassning är ett tvärsektoriellt område där många myndigheter har ansvar för olika delar av styrning, planering, tillsyn och kunskapsuppbyggnad. Det innebär ett stort behov av samordning för att säkerställa enhetliga planeringsunderlag, tydlig ansvarsfördelning, samstämmig vägledning och effektiva åtgärder inom bland annat vattenförvaltning, fysisk planering, risker med skyfall och torka, dagvattenhantering, dricksvattenförsörjning, naturolyckor på grund av erosion och skred, samt skydd av kritisk infrastruktur.

Klimatanpassning av avloppsanläggningar och tillhörande vattentäkter är en viktig förutsättning för att kunna åstadkomma en robust avloppshantering. Samordning mellan olika myndigheter och aktörer behövs kring skyfall och översvämningsrisker. Stort fokus i kommuner har legat på kartläggning av behov av klimatanpassning av bebyggelse. Vid nybyggnation finns numera detta perspektiv med i stor utsträckning. Delar av dessa anpassningar är viktiga till skydd av avloppsanläggningar. För va-anläggningar krävs även specifika analyser av risker, anpassningsbehov och skyddsåtgärder. Förändrat nederbördsmönster med skyfall och torka innebär samordningsbehov för en robust avloppshantering. Höjd havsnivå och grundvattennivåer påverkar kustnära, framför allt södra delen av landet. Andra samordningsfrågor är riskbedömning, åtgärder och finansiering kring erosion och skred, infrastrukturfrågor. Genom införandet av krav på vattentjänstplan i lagen om allmänna vattentjänster finns bestämmelse om kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Kravet är avgränsat till skyfall medan klimatanpassning av en va-anläggning behöver göras även till andra väderförhållanden.

Genom det pågående regeringsuppdraget om Vägledning om kommunala vattentjänstplaner som getts till Naturvårdsverket[14], Havs- och vattenmyndigheten[15], Livsmedelsverket[16] och Boverket[17] kommer en del stöd, samordnat från olika myndigheter att åstadkommas. Fortfarande är ambitionen på klimatanpassning av bebyggelse, liksom va-anläggningar, mycket varierande mellan kommuner. Vägledning och stöd på området, särskilt av den befintliga miljön, är eftersatt med stort behov av samordning mellan berörda myndigheter och aktörer.

---

[14] Regleringsbrev för budgetåret 2026 avseende Naturvårdsverket

[15] Förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten

[16] Ändringsbeslut 2026-06-18 Myndighet Livsmedelsverket - Statskontoret

[17] Ändringsbeslut 2026-05-13 Myndighet Boverket - Statskontoret

2.2 Återanvändning av avloppsvatten och andra resurser från avloppshantering

Artikel 15 och 20 i det omarbetade avloppsdirektivet ställer ökade krav på att medlemsländerna ska uppmuntra och främja en ökad återvinning från avloppsfraktioner. Avloppsdirektivet ställer även via artikel 11 krav på att avloppssektorn ska röra sig mot energineutralitet. En nationell samsyn, myndigheter emellan, behövs för att klargöra relevansen av när ytterligare uppmuntran och främjande av återvinning från avloppsfraktioner kan motiveras och i så fall hur det bäst kan göras. Samtliga delar som följer av samhällets avloppshantering, återanvändning av avloppsvatten (spillvatten och dagvatten) och återanvändning av näringsämnen i slam från avloppsrening, är centrala delar för ett hållbart samhälle.

Gemensamma samordningsbehov som har identifierats inom området återanvändning är:

- Förtydliga gränsdragningar mellan produkt- och avfallslagstiftningen.
- Nå samsyn kring risker med återanvändning av avloppsvatten och slam.
- Samverkan för identifiering av behov inför föreskriftsarbete om försiktighetsmått vid användning av återvunna avloppsfraktioner.
- Nå samsyn kring nyttor med återanvändning av avloppsvatten och slam. Exempelvis kring minskat behov av importerad växtnäring i syfte att öka självförsörjandegrad och minska uttag av fossila/ändliga resurser eller klimat- och miljöpåverkande tillverkning.
- Samverkan kring åtgärder som kan bidra till energieffektivisering och resurshushållning:
    - Biogasproduktion
    - Värme- och kylåtervinning
    - Återvinning av avloppsfraktioner via substitution med syfte att minska uttag av fossila, ändliga eller klimatpåverkande resurser.
- Samverkan kring avloppssektorns roll i nationell energiförsörjning.
- Samverka för att beakta miljöns vattenbehov utifrån ramdirektivet för vatten när avloppsvatten återvinns.

Återanvändning av vatten

Återanvändning av vatten från avloppshantering är ett sätt att tillvarata en vattenresurs. Behovet av vattenresurser blir mer relevant med klimatförändringarna. När vattenbrist blir mer påtagligt i vissa delar av Sverige, kan återvunnet vatten från avloppshantering utgöra en alternativ vattenresurs, särskilt för bevattning inom jordbruket. Inom jordbruket kan återvunnet vatten från avloppshantering bidra till att minska efterfrågan på grund- och ytvattenresurser,

liksom på dricksvatten från vattenreningsverk. Samtidig kan nytta dras av näringsämnen och andra resurser från avloppshantering.

Exempel på samverkansbehov är att identifiera när återvinning av avloppsvatten är en lämplig åtgärd för att motverka vattenbrist och torka.

Myndigheter med identifierat behov av samverkan inom återanvändning av avloppsvatten är: Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Myndigheten för civilt försvar, Statens veterinärmedicinska anstalt och SGU, Kemikalieinspektionen, Energimyndigheten och Vattenmyndigheterna.

Andra berörda aktörer är exempelvis kommuner, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Svenskt Vatten och Avfall Sverige.

Återanvändning av näringsämnen och andra resurser från avloppshantering

Återanvändning av andra resurser än vatten från avloppshantering, exempelvis värme och näringsämnen, berör energi, miljöskydd, kretslopp av växtnäring, livsmedelsproduktion, livsmedelssäkerhet, jordbruk och beredskap. Här finns ett stort samordningsbehov exempelvis vad gäller frågor som att väga nyttan av näringsåterföring mot risker med densamma. Frågor kring miljögifter och andra föroreningar i återanvänt slam från avloppsrening är komplexa och kräver gemensamma nationella ställningstaganden för samordnad vägledning.

Frågorna kräver samverkan mellan myndigheter som Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen, Myndigheten för civilt försvar och SGU och Energimyndigheten.

Andra berörda aktörer är exempelvis kommuner, SKR, Svenskt Vatten och Avfall Sverige.

2.3 Avloppsberedskap

Det nationella beredskapssystemet är uppdelat på 12 beredskapssektorer med en utpekad sektorsansvarig myndighet för varje sektor. I utredningen Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25) föreslogs avlopp och avfall ingå i det nya beredskapssystemet. Naturvårdsverket är sedan 2022 utpekad beredskapsmyndighet i förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap (beredskapsförordningen). Rollen som beredskapsmyndighet är däremot inte begränsad till avlopp och avfall utan gäller hela Naturvårdsverkets ansvarsområde. De viktiga samhällsfunktionerna avlopp och avfall ingår i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Inom sektorn är Livsmedelsverket utpekad sektorsansvarig myndighet. Löpande arbete, utvecklingsarbete och samordning i avloppsberedskap på en övergripande systemnivå sker framför allt inom sektorn. Det mer detaljerade avloppsberedskapsarbetet sker inom ordinarie linjearbete hos Naturvårdsverket, synkroniserat med handläggning av övriga avloppsfrågor.

Avloppsberedskap kräver som alla beredskapsfrågor, en hög grad av samordning. Exempel som lyfts inom regeringsuppdraget är samordningsbehov kring:

- Beredskapsfrågor – krisfrågor.
- Tillsyn och föreskrifter.
- Bidragsutlysningar.
- Definition, kvalitet, användning m.m. vad gäller ”hygienvatten”.
- Prioriteringar av avlopp utifrån civilt försvar.
- Kommunikation/informationsspridning till kommuner och verksamhetsutövare för reningsverk.
- Stora och små avloppsanläggningar som skulle kunna omfattas av 6 § lagen om allmänna vattentjänster, om vattentjänster inte går att upprätthålla i samfälligheter.
- Prioriteringar och åtgärder vad gäller avloppstjänster för samhällsviktig verksamhet. Framför allt inom vård, skola och omsorg.
- Inspektörernas roll och fokus. Vilka krav kan/bör ställas kopplat till avloppshantering (beredskap, kris, krig).
- Tydliga gränsdragningarna till de mötesplattformar och aktiviteter som genomförs inom ramen för beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.
- Samordnad beredskapsplanering i samråd med länsstyrelser.

Inom den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten har det tidigare ingått en arbetsgrupp för civilt försvar. Våren 2026 flyttades arbetet med civilt försvar inom dricksvatten ut ur den samordningsgruppen. Inom arbetsgruppen ingår både myndigheter, branschorganisationer och representanter från dricksvattenproducenter. Inom detta arbete finns det fler synergier mellan dricksvatten och avlopp som gör att en samverkan skulle kunna vara fördelaktig. Hur en sådan samverkan skulle kunna se ut behöver Livsmedelsverket och Naturvårdsverket titta vidare på, inom ramen för befintliga samverkansformer.

Myndigheter med identifierat behov av samverkan inom avloppsberedskap är: Naturvårdsverket, Livsmedelsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Energimyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Myndigheten för civilt försvar, Skolverket, Socialstyrelsen och Trafikverket.

Andra berörda aktörer är exempelvis kommuner, SKR, Svenskt Vatten och Avfall Sverige.

Under Naturvårdsverkets arbete med avloppsberedskap har vi identifierat att det kan uppstå missuppfattningar om avlopps- och avfallsberedskaps roll i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Naturvårdsverket har bedömt att detta till viss del har kopplingar till namnet på sektorn. Avlopps- och avfallshantering är viktiga funktioner i samhället och störningar i dessa funktioner kan leda till stora konsekvenser både för allmänheten och för verksamheter (t.ex. psykologisk stress och smittspridning) utöver potentiell risk för förorening av dricksvattentäkter. Frågan om namn på sektorn som tydligare inkluderar avlopp och avfall skulle kunna underlätta samverkan. Denna fråga tas vidare i annan ordning inom sektorsarbetet.

2.4 Berörda myndigheter och aktörer

För bättre samordning av avloppsfrågor, inom områdena avloppshantering, återanvändning och avloppsberedskap, har behov av samordning mellan berörda myndigheter och aktörer identifierats.

Nedan redovisas berörda myndigheter och aktörer, vilka identifierats och samverkats med inom arbetet med regeringsuppdraget, utifrån samordningsbehov kring olika avloppsfrågor. Fetmarkerade är de myndigheter och aktörer som redan idag samverkar inom den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.[18] Det kan konstateras att 14 av de 19 myndigheter och aktörer som Naturvårdsverket utifrån ett avloppsperspektiv har identifierat behov av samordning med, redan i dag samverkar inom en formaliserad samordningsgrupp.

- Naturvårdsverket
- **Livsmedelsverket**
- **Havs- och vattenmyndigheten**
- **Boverket**
- **Folkhälsomyndigheten**
- **Sveriges geologiska undersökning**
- **Kemikalieinspektionen**
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut**
- **Trafikverket**
- **Myndigheten för civilt försvar**
- Energimyndigheten
- Jordbruksverket
- Statens veterinärmedicinska anstalt
- **Kommuner**
- **Länsstyrelserna**
- **Vattenmyndigheterna**
- **Sveriges Kommuner och Regioner**
- **Svenskt Vatten**
- Avfall Sverige

[18] 29 b § livsmedelsförordningen (2006:813)

3. Förslag till regeringen

3.1 En nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor

Naturvårdsverkets förslag

Naturvårdsverket ska tillsammans med Livsmedelsverket vidta åtgärder för att förbättra samordningen kring dricksvatten- och avloppsfrågor. I uppdraget ingår att upprätta och leda en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor, inklusive återanvändning av resurser från avloppshantering. I de fall myndigheterna bedömer att det behövs författningsändringar, ska sådana förslag lämnas till regeringen. Uppdraget ska genomföras i samverkan med andra berörda myndigheter och aktörer. Myndigheterna ska gemensamt redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 31 maj 2027.

Skäl för Naturvårdsverkets förslag

Sammanfattningsvis bygger Naturvårdsverkets förslag på tre huvudsakliga skäl: det omfattande behovet av samordning kring dricksvatten- och avloppsfrågor, fördelarna med en gemensam samordningsgrupp i stället för två separata grupper och den samsyn som finns mellan berörda myndigheter.

Som beskrivs i avsnitt 2 finns ett stort behov av samordning inom avloppshantering, inklusive frågor som rör återvinning och återanvändning av resurser från avloppssystemen. På motsvarande sätt har ett omfattande samordningsbehov identifierats inom dricksvattenområdet, vilket ledde till att den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten bildades år 2020.

Dricksvatten- och avloppsfrågor är nära sammankopplade och ömsesidigt beroende av varandra. Att beslut och åtgärder inom avloppsområdet ofta påverkar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen, och motsatt att beslut inom dricksvattenområdet kan få konsekvenser för avloppshanteringen.

Det finns en stor enighet mellan berörda myndigheter, om att betydelsefulla synergieffekter kan nås genom att samordna dricksvatten- och avloppsfrågor inom en nationell samordningsgrupp i stället för alternativet två olika samordningsgrupper. Detsamma gäller samordning av beredskapsfrågor om dricksvattenförsörjning och avlopp som ingår i samma beredskapssektor för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. I sektorn ingår både avlopps- och avfallsberedskapsfrågor.

Naturvårdsverket har tittat på förutsättningarna och bedömer liksom Livsmedelsverket och den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, att en samordningsgrupp i stället för två, ger en högre grad av samordning i de närliggande och sammanhängande dricksvatten- och avloppsfrågorna.

Naturvårdsverkets bedömning är att för att förbättra samordningen kring avloppsfrågor finns det goda skäl att inrätta en gemensam samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor. Vår bedömning är att det arbetet behöver genomföras tillsammans med Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket har enligt uppgift tilldelats 3 miljoner kronor för genomförandet av uppdraget om den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten. Naturvårdsverket bedömer att det även finns behov av finansiering för genomförandet av det uppdrag som föreslås i denna redovisning. Naturvårdsverket avser att återkomma till finansieringsbehovet i myndighetens budgetunderlag.

3.1.1 Nyttan av en nationell samordningsgrupp

Den främsta nyttan med en gemensam samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor är att det ger förutsättningar för att på ett resurseffektivt och samordnat sätt, hantera den bredd av frågor som finns inom och mellan dricksvatten- och avloppsområdet.

En samordningsgrupp ger utifrån ett systemperspektiv, förutsättningar för bättre prioriteringar, effektivare resursanvändning av statliga medel, starkare riskhantering och ökad förmåga att hantera komplexa frågor som klimatförändringar och hållbar vattenförvaltning.

Flera parallella grupper med samordningsbehov mellan sig riskerar att skapa stuprör, suboptimering och olika målbilder för delar som i praktiken är starkt beroende av varandra. En tvärsektoriell samordning mellan ett flertal myndigheter på dricksvattenförsörjning- och avloppsområdet minskar den risk för otydlig ansvarsfördelning som Riksrevisionen identifierat inom sin granskning.[19] Det ger en direkt kontaktyta mellan de myndigheter och aktörer som arbetar med dricksvatten- och avloppsfrågor. Inom samordningen kan ansvarsövergripande frågor hanteras vilket minskar risken för att frågor hamnar mellan stolarna.

Vattenförsörjning, avloppshantering inklusive dagvatten, recipienter, grund- och ytvattenmiljöer och klimatanpassning är delar av samma system. Beslut inom ett område påverkar ofta ett eller flera andra. En gemensam samordningsgrupp kan identifiera målkonflikter och synergier tidigt, säkerställa att åtgärder inom ett område inte skapar problem inom ett annat och ta hänsyn till systemperspektivet i stället för till enskilda delar.

Exempel på samordningsbehov finns kring utsläpp från avloppsreningsverk och enskilda avlopp, som påverkar kvaliteten på yt- och grundvatten som används eller kan komma att användas som dricksvattentäkter. På motsvarande sätt ställer

[19] Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

skyddet av dricksvattenresurser krav på hur avloppshanteringen planeras, regleras och utvecklas. Klimatförändringar, ökad befolkningstillväxt och växande krav på resurseffektivitet förstärker dessutom behovet av ett helhetsperspektiv där vattnets kretslopp beaktas.

En stärkt samordning mellan myndigheter som arbetar med avlopps- respektive dricksvattenfrågor kan bidra till:

- Bättre skydd av vattenresurser och dricksvattentäkter,
- Mer enhetliga och förutsägbara krav för kommuner, verksamhetsutövare och fastighetsägare.
- Effektivare användning av samhällets resurser,
- Ökad beredskap och robusthet vid störningar, föroreningar och klimatrelaterade händelser.
- Bättre möjligheter att nå nationella miljö- och hållbarhetsmål.

Syftet med en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor är att förbättra samordningen av arbetet för en trygg och säker dricksvatten- och avloppshantering. En samordningsgrupp skapar förutsättningar för samverkan såväl inom dricksvatten- respektive avloppsområdet som i frågor där dricksvatten- och avloppsfrågor är ömsesidigt beroende av varandra.

En nationell samverkansgrupp för dricksvatten- och avlopp samlar berörda aktörer för att gemensamt identifiera och resurssätta prioriterade åtgärdsbehov. Den kan leverera en synkad nationell lägesbild av dricksvatten- och avloppsfrågor till regeringen, vilket underlättar styrning och uppföljning. Samordnade myndigheter kan ge tydligare och bättre stöd och vägledning till kommuner och regioner.

En samordningsgrupp kan lättare hjälpas åt med omvärldsbevakning och dela analyser och annan kunskap med varandra inom ett gemensamt område.

En bredare samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor bedöms betydligt mer effektivt än att föreslå ytterligare en för avlopp. Effektiv myndighetssamordning ökar samhällets robusthet vid höjd beredskap, kris, och vid ett förändrat klimat.[20]

En samordningsgrupp innebär en effektiv användning av såväl personella som tids- och ekonomiska resurser.

3.2 Tänkbara former för samordningen

Naturvårdsverket har, i nära dialog med Livsmedelsverket, undersökt hur en nationell samordningsgrupp kan formas. Redovisningen av former för samordningsgruppen bygger på möjligheter som myndigheterna tillsammans har identifierat som en tänkbar samverkansform för en gemensam samordningsgrupp. Övriga berörda myndigheter har givits möjlighet att framföra synpunkter på, eller

[20] SOU 2024:82 Ökad va-beredskap

identifiera hinder för, den föreslagna samverkansformen, se bilaga 1. Några invändningar eller hinder för samordningsformen har inte framförts.

Slutliga former för en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor, liksom nödvändiga författningsändringar, behöver samverkas kring och föreslås av Livsmedelsverket och Naturvårdsverket efter att ett sådant regeringsuppdrag givits myndigheterna.

3.2.1 Den Nationella samordningsgruppen för dricksvattenförsörjning och avlopp

Den Nationella samordningsgruppen för dricksvattenförsörjning och avlopp samlar ett flertal myndigheter och aktörer (se 2.4 och bilaga 1) och leds av generaldirektör för Naturvårdsverket (avlopp) och av generaldirektör för Livsmedelsverket (dricksvatten). Övriga myndigheter i samordningsgruppen företräds av respektive myndighets generaldirektör eller av generaldirektören utsedd företrädare.

Genom bred representation av berörda myndigheter och andra aktörer möjliggör samordningsgruppen att olika perspektiv på dricksvatten- och avloppsfrågor hanteras i ett sammanhang. Gruppen utgör en plattform för analys av systemövergripande utmaningar och utvecklingsbehov, diskussion om strategiska vägval samt utveckling av samsyn kring långsiktig inriktning och prioriteringar. Därigenom skapas också bättre förutsättningar för samordning, förankring och ett mer sammanhållet arbete inom dricksvatten- och avloppsområdet.

Deltagande, mötesfrekvens och andra praktiska frågor fastställs gemensamt av deltagarna inom samordningsgruppen.

I samordningsgruppen föreslås myndigheter med en central roll i dricksvatten- och avloppsfrågor representeras. Andra berörda myndigheter föreslås bidra med sakkompetens och myndighetsperspektiv i relevanta arbetsgrupper.

Återrapportering

Enligt förslaget återrapporterar samordningsgruppen till Regeringskansliet i slutet av året. Former för återrapporteringen behöver utvecklas närmare.

Rapporteringen ska tydliggöra vilka frågor med samordningsbehov gruppen ser, vilka behov som bör prioriteras av vilken myndighet eller vilka myndigheter och andra aktörer. Återrapporteringen ska visa vilket arbete som genomförts under året.

3.2.2 Ett gemensamt kansli

Kansliet utgör det operativa stödet till samordningsgruppen och ansvarar för planering, samordning, uppföljning och informationshantering. Kansliet stödjer även arbetsgruppernas kontakt med samordningsgruppen.

Kansliet består av två koordinatorer med ansvar för den egna myndighetens frågor. En koordinator från Livsmedelsverket och en från Naturvårdsverket. En av dessa är samordnande huvudkoordinator med övergripande ansvar för kansliets arbete. Roller och ansvar kan justeras årligen i samsyn mellan myndigheterna.

I kansliet ingår även ordförandena för de föreslagna arbetsgrupperna samt beredskapsexperter från respektive myndighet. Vid behov bidrar kommunikatörer med kommunikationsstöd och resurser för omvärldsbevakning inom dricksvatten- och avloppsområdet. En skrivansvarig från respektive myndighet ansvarar för att samordna skrivandet av återrapportering till Regeringskansliet.

3.2.3 Arbetsgrupper

Inom samordningsgruppen föreslås fyra arbetsgrupper: vattenförsörjningsgruppen, dricksvattenkvalitetsgruppen, avloppshanteringsgruppen och återanvändningsgruppen. De två förstnämnda är befintliga arbetsgrupper inom den nationella samordningen för dricksvatten, medan de två sistnämnda tillkommer för samordning av avloppsrelaterade frågor.

Arbetsgrupperna utgör samordningsgruppens operativa och sakkunniga bas och samlar berörda myndigheter och andra relevanta aktörer. De ska identifiera och analysera utmaningar, följa utvecklingen, bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt uppmärksamma behov av åtgärder och utvecklingsinsatser.

Arbetsgrupperna tar fram underlag för samordningsgruppens ställningstaganden och prioriteringar. De bidrar till ökad samsyn och en gemensam lägesbild. Resultat och identifierade frågor rapporteras till samordningsgruppen, som hanterar strategiska överväganden, prioriteringar och vägval.

3.3 Hinder för samordningen

Inga invändningar eller hinder för aktuellt förslag om en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor har framförts från de berörda myndigheter och aktörer som deltagit i arbetet.

Engagemanget för dricksvattenfrågorna, som idag hanteras inom den befintliga Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, riskerar inte att minska med förslaget om en samordningsgrupp för dricksvatten och avlopp, som Naturvårdsverket bedömer det efter samverkan med berörda myndigheter och aktörer inom regeringsuppdraget.

Källförteckning

Riksrevisionen (2025) Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2)

Skr. 2024/25:173, Regeringens svarsskrivelse till RiR 2025:2

SOU 2024:82, Ökad va-beredskap

SOU 2018:34, Vägar till hållbara vattentjänster

SOU 2016:32, En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag

SOU 2021:81, En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet

SOU 2023:72, En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande

29 a och b § livsmedelsförordningen (2006:813)

Bilaga 1

Tänkbar samordningsform för en nationell samordningsgrupp för dricksvatten- och avloppsfrågor

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten och avlopp

Bred representation, olika myndighets- aktörsperspektiv, strategiskt fokus, analys, vägval, samsyn om riktning, förankring i vatten och avloppsfrågor

- Livsmedelsverket (beslutande)
- Naturvårdsverket (beslutande)
- Havs- och vattenmyndigheten
- Boverket
- Folkhälsomyndigheten
- Statens geologiska undersökningar
- SMHI
- Trafikverket
- Myndigheten för civilt försvar
- Kemikalieinspektionen
- Länsstyrelsen
- Vattenmyndigheterna
- Svenskt Vatten
- SKR
- Kristianstad kommun (plan)
- Luleå kommun (va)

Ett kansli (SLV, HaV och NV)

Två koordinatorer: vatten & avlopp (varav en ordför kansliet)

- Administrerar årshjulet med Gd-möten, kanslimöten med arbetsgrupper, omvärldsbevakningsmöten.
- Håller ihop arbetet med årlig återrapportering till RK. Internremitterade rapporter förankrade i kommittén, Gd-beslutas av SLV och NV.

Resurser utöver koordinatorer, kommunikatörer och omvärldsbevakare

Beredskapsnod dricksvatten
Beredskapsnod avlopp
Ordförande - Vattenförsörjningsgruppen
Ordförande - Dricksvattenkvalitétsgruppen
Ordförande - Avloppsgruppen
Ordförande - Återanvändning av slam och avloppsvatten

Vattenförsörjning

HaV		
VM	SGU	MCF
Lst	SMHI	SLV
SKR	BoV	TRV
SJV		
SV		

Dricksvattenkvalité

SLV	
SV	Kemi
SKR	BoV
FOHM	SGU
Lst	VM
HaV	

Avloppshantering

NV,
HaV, EM
BoV, SGU, SLV
MCF, Kemi
VM, LST
SV, Avfall Sverige

Återanvändning (resurser från avloppshantering)

NV,
SJV, SLV, SVA
SGU, FOHM, HaV
Kemi, MCF, EM
SV, Avfall Sverige

NATURVÅRDSVERKET | SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

1